

Zbigniew Golaś
Anna Bieniasz
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Zróżnicowanie terminów płatności w wybranych krajach Europy

DIFFERENTIATION OF PAYMENT PERIODS IN SELECTED EUROPEAN COUNTRIES

W opracowaniu przedstawiono wyniki analizy zróżnicowania struktury oraz cykli należności według sektorów w wybranych krajach Europy w latach 2007-2012. Analizę oparto na danych pochodzących z raportów międzynarodowej wywiadowni gospodarczej Intrum Justitia – „European Payment Index”. Badania wykazały, że struktura terminowa należności w krajach Europy jest silnie zróżnicowana. Najkorzystniejszą strukturą należności cechowały się kraje skandynawskie oraz Finlandia, Austria, Estonia, Niemcy, Islandia i Szwajcaria. Z kolei znaczący udział należności płatnych po 3 miesiącach występował w Hiszpanii, Portugalii, Włoszech, Grecji i na Cyprze. W 2012 roku w stosunku do 2008 roku, w większości krajów Europy, ryzyko płatnicze, mierzone indeksem płatności wzrosło. Najniższe ryzyko płatności także dotyczyło krajów skandynawskich oraz Finlandii i Islandii. Z kolei krytyczny poziom ryzyka i jego duży wzrost, w stosunku do 2008 roku, wystąpił w Portugalii, Grecji oraz Hiszpanii, a więc tych krajach, które najbardziej odczuły skutki kryzysu finansowego.

Wprowadzenie

Kryzys finansowy, który wystąpił pod koniec 2008 roku, spowodował znaczące osłabienie dynamiki gospodarczej i pogorszenie kondycji finansowej przedsiębiorstw. Spadek koniunktury powoduje problemy przedsiębiorstw z regulowaniem zobowiązań, co prowadzi w konsekwencji do pogorszenia płynności finansowej u sprzedawców towarów i usług, którzy wprawdzie znajdują nabywców na swoje produkty, ale nie wypracowali skutecznych rozwiązań w zakresie zarządzania należnościami. Przedsiębiorstwa te nie mogą z kolei terminowo regulować swoich zobowiązań, co obniża ich wiarygodność kredytową i często zmusza do ograniczania inwestycji. Dlatego też problem nieterminowego spływu należności przyczynia się do powstawania zatorów płatniczych, rozumianych jako kumulacja zadłużeń i ich przechodzenie na kolejnych powiązanych ze sobą kontrahentów¹. W konsekwencji mogą one prowadzić do upadłości przedsiębiorstw². W 2012 roku opóźnienia w regulowaniu należności, w ocenie ponad 50% badanych przedsiębiorstw, przyczyniały się do utraty dochodów i płynności

¹ T. Ciecirk: *Możliwości ograniczania zatorów płatniczych poprzez system podatkowy*, Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej 272/ 2010, Zarządzanie i Marketing, z. 17, s. 73.

² K. Czepukojć: *Zatory płatnicze mogą prowadzić do upadłości*, <http://www.prawo.egospodarka.pl/85186,Zatory-pлатnicze-moga-prowadzic-do-upadlosci,1,82,1.html> [dostęp: 04.04.2014].

finansowej, z kolei około 40% ankietowanych przedsiębiorstw wskazywało na zahamowanie wzrostu, obniżenie reputacji i ryzyko bankructwa³. Problemy przedsiębiorstw, zwłaszcza małych i średnich, przyczyniły się do uregulowania kwestii zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych w Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 lutego 2011 roku⁴. Dyrektywa ta ma zastosowanie do wszystkich płatności, które stanowią wynagrodzenie w transakcjach handlowych między organami publicznymi i przedsiębiorstwami oraz między przedsiębiorstwami. Termin transpozycji dyrektywy przez państwa członkowskie został wyznaczony do marca 2013 roku⁵.

Celem artykułu jest analiza zróżnicowania struktury oraz cykli należności według sektorów w wybranych krajach Europy w latach 2007-2012. Analizę porównawczą oparto na danych pochodzących z raportów międzynarodowej wywiadowni gospodarczej Intrum Justitia – „European Payment Index”.

Zróżnicowanie terminów płatności w Europie

W tabeli 1 przedstawiono strukturę terminową należności w gospodarce narodowej w wybranych krajach Europy w latach 2007-2012.

Tabela 1. Struktura należności w gospodarce narodowej wybranych krajów Europy w latach 2007-2012
Table 1. Structure of the receivables in the national economy of selected countries of Europe in 2007-2012

Kraj	Dni	2007	2008	2009	2010	2011	2012
		%					
Austria	< 31	-	65	64	62	61	63
	31-90	-	21	34	33	30	25
	> 90	-	14	2	5	9	12
Belgia	< 31	51	50	55	50	50	50
	31-90	37	34	33	40	40	39
	> 90	12	11	12	10	10	11
Cypr	< 31	21	25	30	29	21	21
	31-90	42	38	37	31	33	33
	> 90	37	37	33	40	46	48
Czechy	< 31	47	60	60	60	55	57
	31-90	32	24	30	22	28	24
	> 90	21	16	10	18	17	19
Dania	< 31	70	67	63	59	60	63

³ Wskaźnik ryzyka 2012 Polska, Intrum Justitia Sp. z o.o.

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/7/UE z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych.

⁵ W transakcjach handlowych między przedsiębiorcami dyrektywa stanowi, że przy poszanowaniu swobody zawierania umów, muszą oni opłacać faktury w terminie 60 dni, chyba że wyraźnie ustalono inaczej i jeśli inne warunki nie są rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela. Jeżeli umowa nie określa żadnego terminu płatności, wierzyciel ma prawo do odsetek w przypadku, gdy po upływie 30 dni kalendarzowych od daty otrzymania przez dłużnika faktury lub równoważnego wezwania do zapłaty wierzyciel nie otrzymał jeszcze należności.

W przypadku gdy dłużnik jest organem publicznym, data otrzymania faktury nie powinna być przedmiotem porozumienia umownego. Termin płatności faktury nie może w szczególności przekraczać: 30 dni od daty otrzymania faktury lub 30 dni od daty otrzymania towarów lub usług, jeżeli data otrzymania faktury nie jest pewna.

	31-90	25	25	27	28	26	26
	> 90	5	7	10	13	14	11
Estonia	< 31	61	68	66	63	65	65
	31-90	33	21	25	22	22	22
	> 90	6	11	9	15	13	13
Finlandia	< 31	71	74	74	77	76	75
	31-90	25	22	22	20	20	19
	> 90	4	4	4	3	4	6
Francja	< 31	35	39	42	44	45	47
	31-90	50	45	36	36	36	35
	> 90	15	16	22	20	19	18
Niemcy	< 31	57	60	60	69	68	72
	31-90	30	29	24	23	24	20
	> 90	15	11	16	8	8	8
Grecja	< 31	16	20	15	19	20	22
	31-90	36	39	20	23	30	33
	> 90	48	41	65	58	50	45
Węgry	< 31	53	54	55	52	50	51
	31-90	30	34	27	35	31	27
	> 90	17	12	18	13	19	22
Islandia	< 31	66	62	59	60	63	64
	31-90	26	27	24	23	24	24
	> 90	7	11	17	17	13	12
raj	Dni	2007	2008	2009	2010	2011	2012
		%					
Irlandia	< 31	47	45	36	35	35	35
	31-90	41	43	44	41	44	42
	> 90	12	12	20	24	21	22
Włochy	< 31	17	25	25	29	33	34
	31-90	50	40	40	39	35	34
	> 90	33	35	35	32	32	32
Łotwa	< 31	66	60	48	50	52	52
	31-90	25	30	34	40	36	29
	> 90	9	10	18	10	12	19
Litwa	< 31	57	59	51	45	46	50
	31-90	33	30	33	32	34	30
	> 90	10	11	16	23	20	20
Holandia	< 31	58	61	57	60	55	55
	31-90	33	30	30	32	35	34
	> 90	9	9	13	8	10	11
Norwegia	< 31	69	69	63	70	67	70
	31-90	24	22	25	23	26	24
	> 90	7	9	12	7	7	6
Polska	< 31	59	61	53	53	53	54
	31-90	29	28	30	32	38	39
	> 90	12	11	17	15	9	7

Portugalia	< 31	21	25	32	32	28	32
	31-90	52	50	39	47	41	37
	> 90	27	25	29	21	31	31
Słowacja	< 31	51	52	52	50	52	52
	31-90	32	30	33	29	31	31
	> 90	17	18	15	21	17	17
Hiszpania	< 31	28	29	19	25	26	26
	31-90	52	47	48	46	47	47
	> 90	20	24	33	29	27	27
Szwecja	< 31	77	75	67	70	70	72
	31-90	19	19	24	21	25	23
	> 90	4	6	9	9	5	5
Szwajcaria	< 31	64	60	60	63	66	64
	31-90	30	30	29	29	27	28
	> 90	6	10	11	8	7	8
W. Brytania	< 31	49	44	50	45	40	44
	31-90	44	45	30	39	33	38
	> 90	7	11	20	16	27	18

Źródło: opracowanie własne na podstawie European Payment... [European Payment..... 2007-2012].
Source: own elaboration based on European Payment... [European Payment..... 2007-2012].

Analiza danych zawartych w tabeli 1 wskazuje, że struktura terminowa należności w krajach Europy jest silnie zróżnicowana, niemniej jednak można wskazać kilka grup państw, o podobnej „moralności płatniczej”.

W Europie najlepszymi płatnikami jest Finlandia i Szwecja, w których w analizowanym okresie, średnio ponad 70% należności regulowanych było w terminie do 31 dni. W Szwecji tylko w 2009 roku wskaźnik ten był niższy od 70% (67%), co mogło wynikać ze spowolnienia gospodarczego. W konsekwencji wzrósł wówczas o 5 p.p. udział należności regulowanych w terminie 31-90 dni oraz o 3 p.p. udział należności z terminem płatności ponad 3 miesiące. Z kolei w Finlandii od 2008 roku zauważalny jest nieznaczny wzrost udziału należności o najkrótszym terminie ich realizacji (do 31 dni), co wskazuje, że nie w każdym kraju globalny kryzys finansowy przełożył się na powstawanie zatorów płatniczych.

Drugą grupę tworzą kraje, w których w latach 2007-2012 średni udział należności regulowanych w terminie miesiąca jest wyższy od 60%. Do tego grona należą: Austria, Dania, Estonia, Niemcy, Islandia, Norwegia i Szwajcaria. Należy podkreślić, że w tych krajach, z wyjątkiem Niemiec i Szwajcarii, zauważalny jest spadek udziału należności regulowanych w terminie miesiąca w 2009 roku, w stosunku do wcześniejszych lat, co może potwierdzać problemy z płatnościami nasilone przez kryzys finansowy. Szczególnie widoczny był on w Danii (spadek z 70% w 2007 r. do 63% w 2009 r.), Islandii (spadek z 66% w 2007 r. do 59% w 2009 r.) oraz Norwegii (spadek z 69% w 2007 r. do 63% w 2009 r.). Jednocześnie w krajach tych, w latach 2007-2009, wzrósł udział należności regulowanych po terminie 3 miesięcy, przy relatywnie marginalnych zmianach udziału należności regulowanych w przedziale 31-90 dni. Może to wskazywać na fakt, że przedsiębiorstwa popadły w duże problemy z dokonywaniem płatności, zagrażające ich przetrwaniu. Z kolei w Niemczech odsetek należności regulowanych w

ciągu 31 dni sukcesywnie wzrastał z 57% w 2007 r. do 72% w 2012 r. Taka poprawa nastąpiła w wyniku długoletniej współpracy rządu niemieckiego, instytucji pozarządowych oraz samych przedsiębiorców. W Niemczech najlepszymi płatnikami są najmniejsze firmy. W sektorze małych i średnich przedsiębiorstw 2/3 faktur płaconych jest w terminie, a przedsiębiorstwa mikro ponad 77 proc. płatności dokonują w ustalonym terminie⁶. W Szwajcarii udział należności regulowanych do miesiąca utrzymywał się na dość stabilnym poziomie, choć niewielki spadek tego udziału w latach 2008-2009 (o 4 p.p.) wskazuje, że spowolnienie gospodarcze dotknęło także najbardziej rozwinięte kraje.

Do trzeciej grupy można zaliczyć kraje, w których w latach 2007-2012 średni udział należności regulowanych w terminie miesiąca mieści się w przedziale 50-60%. Należą do niej: Belgia, Czechy, Węgry, Łotwa, Litwa, Holandia, Polska i Słowacja. W krajach tych jednak daje się zauważyć odmienne kształtowanie się struktury należności w reakcji na kryzys gospodarczy. W latach 2007-2009 znaczący spadek udziału należności regulowanych do miesiąca był zauważalny na Łotwie, Litwie i w Polsce, z tym, że na Łotwie zmniejszeniu udziału o 18 p.p. towarzyszył jednoczesny wzrost udziału należności regulowanych w terminach 31-90 dni i powyżej 90 dni, a na Litwie i w Polsce zauważalny jest przede wszystkim relatywnie duży wzrost udziału należności regulowanych po 3 miesiącach. Może to świadczyć o skali zjawiska zatorów płatniczych. Na koniec 2012 roku, w krajach zaklasyfikowanych do trzeciej grupy, około 20% udziałem należności z terminem płatności powyżej 90 dni cechowały się: Czechy, Węgry, Litwa i Łotwa. W Polsce udział tych należności zmniejszył się o 5 p.p. w stosunku do 2007 roku, co może wskazywać na nieznaczną poprawę zdolności płatniczych przedsiębiorstw. Największe zaległości płatnicze w Polsce notuje się w branży spożywczej i budowlanej⁷.

Zbliżoną strukturę należności, w stosunku do poprzedniej grupy krajów, posiadają: Irlandia, Francja oraz Wielka Brytania. Kraje te cechuje około 40% udział należności z terminem płatności do 1 miesiąca oraz około 20% udział należności płatnych po 3 miesiącach, z tym, że udział ten w latach 2007-2012 wzrastał, szczególnie znacząco w Irlandii i Wielkiej Brytanii (odpowiednio o 10 i 13 p.p.).

Ostatnią grupę krajów tworzą: Hiszpania, Portugalia, Włochy, Grecja i Cypr. W latach 2007-2012 wyróżnia je niższy od 30% udział należności regulowanych do 31 dni oraz znaczący (średnio 25-50%) udział należności powyżej 3 miesięcy, który tuż po kryzysie gospodarczym silnie wzrósł w Grecji i Hiszpanii.

W tabeli 2 zaprezentowano kształtowanie się długości cyklu należności w układzie sektorów, udział strat z tytułu należności oraz indeks płatności w gospodarce narodowej wybranych krajów Europy w latach 2008 i 2012. W zestawieniu uwzględniono sektor biznes-biznes (Business-to-Business - B2B), biznes-konsument (Business-to-Consumer - B2C) oraz sektor administracji publicznej (Public Administration – PA)⁸. Z kolei

⁶ T. Starzyk: Moralność płatnicza na świecie, <http://www.dnb.com.pl/wiadomosci,290,moralnosc-platnicza-na-swiecie,2012-05-31.aspx> [dostęp 17.06.2014].

⁷ T. Starzyk: W Polsce poczekaś na zapłatę, *Gazeta Bankowa*, 7-8/2012, s. 138-142.

⁸ Sektor B2B obejmuje ogół relacji między przedsiębiorstwem a partnerami, pośrednikami, dostawcami, dystrybutorami oraz punktami sprzedaży i świadczenia usług. Sektor B2C obejmuje relacje między przedsiębiorstwem a klientem końcowym – konsumentem, natomiast sektor PA obejmuje płatności pomiędzy instytucjami publicznymi [D. Zawadzka: Regionalne ujęcie terminów wzajemnych rozliczeń przedsiębiorstw

indeks płatności jest wykorzystywany do porównywania różnych gospodarek, regionów i sektorów. Wskaźnik ten, publikowany przez Intrum Justitia, tworzony jest w oparciu o dane finansowe oraz wyniki badań ankietowych przedsiębiorstw⁹.

Analiza danych tabeli 2, a zwłaszcza kształtowania się indeksu płatności wskazuje, że w 2012 roku w stosunku do 2008 roku ryzyko płatnicze w większości analizowanych krajów wzrosło. Wyjątkiem są Niemcy i Szwajcaria, w których indeks ten nieznacznie obniżył się (odpowiednio o 3 pkt i 1 pkt) oraz Norwegia, w której indeks ten utrzymał się na niezmiennym poziomie.

Biorąc pod uwagę indeks płatności w 2012 roku można wyróżnić 4 grupy krajów o podobnym ryzyku płynności. Należy podkreślić, że skład tych grup jest dość zbliżony do tych wyszczególnionych ze względu na strukturę terminów regulowania należności.

Tabela 2. Cykle należności według sektorów, straty z tytułu należności oraz indeks płatności w gospodarce narodowej wybranych krajów Europy w latach 2008 i 2012
Table 2. Cycles of receivables according to sectors, payment loss and payment index in the national economy of selected countries of Europe in years 2008 and 2012

Kraj	Dni ¹	2008					2012				
		Sektor ²			Straty w (%) ³	Indeks w pkt	Sektor ²			Straty w (%) ³	Indeks w pkt
		B2C	B2B	PA			B2C	B2B	PA		
Austria	1	24	27	27	2,1	152	18	25	30	2,1	153
	2	44	35	47			29	36	44		
	3	20	8	20			11	11	14		
Belgia	1	27	37	49	2,4	154	20	35	45	2,7	157
	2	33	50	75			36	54	73		
	3	6	13	26			16	19	28		
Cypr	1	48	67	55	2,2	172	30	60	60	3,3	175
	2	73	96	72			56	90	83		
	3	25	29	17			26	30	23		
Czechy	1	22	30	23	3,0	171	20	30	30	3,0	174
	2	36	49	33			31	46	42		
	3	14	19	10			11	16	12		
Dania	1	19	29	27	1,2	132	15	25	25	2,6	137
	2	26	35	36			25	37	37		
	3	7	6	9			10	12	12		
Estonia	1	11	21	15	2,9	150	10	20	15	3,0	153
	2	16	36	20			17	35	25		
	3	5	15	5			7	15	10		
Finlandia	1	14	21	20	0,6	123	10	20	20	1,6	126
	2	18	27	24			15	27	24		
	3	4	6	4			5	7	4		
Francja	1	30	49	57	1,9	146	25	40	44	2,0	149

w Europie – analiza porównawcza, *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, 89/2011, s. 149; H. Żukowska, M. Żukowski: *Obrót bezgotówkowy w Polsce*, Wyd. KUL, Lublin 2013, s. 24].

⁹ W badaniach przedsiębiorstw bierze się pod uwagę m.in.: umowny termin płatności, faktyczny czas płatności, „strukturę wiekową” należności, odsetek należności spisanych na straty, prognozy ryzyka płatności, przyczyny i skutki opóźnień w płatnościach. Wskaźnik osiągający wartość: do 100 pkt oznacza brak ryzyka płatniczego, 101-129 pkt - niski profil ryzyka, 130-149 pkt - średni profil ryzyka, 150-169 pkt - wysoki profil ryzyka, 170-200 pkt - krytyczny profil ryzyka [European Payment Index 2012].

	2	40	65	71			42	57	65		
	3	10	16	14			17	17	21		
Niemcy	1	20	30	25	2,0	150	15	25	25	2,0	147
	2	32	46	40			24	35	36		
	3	12	16	15			9	10	11		
Grecja	1	40	84	95	2,2	174	20	40	60	5,9	190
	2	72	110	157			59	80	17		
	3	32	26	62			39	40	11		
Węgry	1	14	26	30	2,5	161	16	25	30	3,5	170
	2	22	45	55			30	45	57		
	3	8	19	25			14	20	27		
Islandia	1	24	26	29	1,6	134	20	25	25	2,6	137
	2	29	33	34			32	37	34		
	3	5	7	5			12	12	9		
Irlandia	1	37	39	36	1,4	142	25	35	35	2,8	154
	2	54	57	51			40	66	48		
	3	17	18	15			15	31	13		
Włochy	1	37	68	95	1,6	158	45	65	90	2,6	164
	2	57	88	135			75	96	18		
	3	20	20	40			30	31	90		
Łotwa	1	19	21	20	2,8	149	10	20	20	4,0	160
	2	33	41	31			30	41	38		
	3	14	20	11			20	21	18		

cd. tabeli 2

Kraj	Dni ¹	2008				Straty w (%) ³	Indeks w pkt	2012					
		Sektor ²			Straty w (%) ³			Indeks w pkt	Sektor ²			Straty w (%) ³	Indeks w pkt
		B2C	B2B	PA					B2C	B2B	PA		
Litwa	1	24	30	30	3,0	157	21	30	30	3,0	159		
	2	37	46	40			38	50	56				
	3	13	16	10			17	20	26				
Holandia	1	23	26	27	2,4	149	20	25	25	2,5	153		
	2	30	40	46			32	43	44				
	3	7	14	19			12	18	19				
Norwegia	1	16	23	27	1,3	130	15	25	25	2,0	130		
	2	23	30	31			23	34	34				
	3	7	7	4			8	9	9				
Polska	1	17	30	28	2,9	159	20	20	20	3,2	164		
	2	33	47	48			40	41	39				
	3	16	17	20			20	21	19				
Portugalia	1	34	47	57	2,7	183	30	50	60	3,6	190		
	2	53	80	137			60	90	13				
	3	19	33	80			30	40	79				
Słowacja	1	25	31	28	2,8	157	17	26	30	3,6	162		
	2	33	39	35			30	47	62				
	3	8	8	7			13	21	32				
Hiszpania	1	41	73	103	2,2	159	40	70	80	2,7	170		
	2	56	89	144			60	97	16				
	3	15	16	41			20	27	80				
Szwecja	1	22	27	28	1,1	126	20	28	28	2,1	129		
	2	28	34	35			26	35	35				
	3	6	7	7			6	7	7				
Szwajcaria	1	27	31	32	1,8	143	25	30	30	1,8	142		

	2	35	43	47			37	40	42		
	3	8	12	15			12	10	12		
Wielka	1	29	33	30			20	25	25		
Brytania	2	47	51	48	1,9	151	37	44	43	3,5	161
	3	18	18	18			17	19	18		

¹1 – ustalony termin płatności (dni) , 2 – faktyczny termin płatności (dni), 3 – opóźnienie terminu płatności (dni), ² B2C – sektor biznes-konsument, B2B – sektor biznes-biznes, PA – sektor administracji publicznej,

³Straty w % przychodów ogółem

¹1- established payment deadline (days), 2 - actual payment deadline (days), 3 - delaying the payment deadline (days), B2C - sector business-consumer, B2B - sector business-business, PA - public administration sector,

³Losses in % of total turnover

Źródło: opracowanie własne na podstawie European Payment... [European Payment..... 2007-2012].

Source: own elaboration based on European Payment... [European Payment..... 2007-2012].

Do pierwszej grupy krajów, o niskim profilu ryzyka płatności (indeks 101-129 pkt), należy Finlandia i Szwecja. W krajach tych wartość indeksu wzrosła o 3 pkt w stosunku do 2008 roku, cechuje je ponadto, najniższy z pośród analizowanych krajów, odsetek należności straconych, choć w 2012 roku odsetek ten wzrósł o 1 p.p., co może wskazywać na wzrost ryzyka płatności. Ponadto w krajach tych, ustalony i faktyczny termin płatności we wszystkich sektorach w 2012 roku był krótki i w stosunku do 2008 roku utrzymywał się na nieco niższym lub prawie takim samym poziomie, a opóźnienie terminu płatności także należało do najkrótszych i we wszystkich sektorach nie przekraczało 7 dni.

Drugą grupę krajów, o średnim profilu ryzyka płatności (indeks 130-149 pkt), tworzą: Norwegia, Dania, Islandia, Szwajcaria, Niemcy i Francja. W tej grupie, są te kraje, w których indeks płatności nieznacznie poprawił się (Niemcy i Szwajcaria) lub pozostał na niezmiennym poziomie (Norwegia). W pozostałych krajach analizowanej grupy państw indeks płatności w 2012 roku, w stosunku do 2008 roku, wzrósł o 3-5 pkt., co jednak nie zmieniło przynależności tych krajów do grupy o średnim profilu ryzyka. Pomimo zbliżonego poziomu indeksu płatności w tych krajach zauważalne są duże różnice w terminach i opóźnieniach płatności. Dla wszystkich krajów charakterystyczne jest skrócenie w 2012 roku, w stosunku do 2008 roku, ustalonego terminu płatności we wszystkich sektorach (wyjątkiem jest sektor B2B w Norwegii), jednak już faktyczne kształtowanie się terminów płatności nie wykazywało takich jednoznacznych tendencji, raczej terminy te ulegały wydłużeniu, z wyjątkiem sektorów B2B i PA w Szwajcarii, Niemczech i Francji. Kraje o średnim profilu ryzyka płatności cechowała także zróżnicowana i zwiększająca się we wszystkich sektorach w 2012 roku liczba dni opóźnienia terminu płatności, z wyjątkiem Niemiec i Szwajcarii. W krajach tych liczba dni opóźnienia płatności zmniejszała się (z wyjątkiem sektora B2C w Szwajcarii), co w efekcie przełożyło się na poprawę indeksu płatności, choć niewątpliwie na jego kształtowanie się wpływ miał także odsetek utraconych należności. Można bowiem zauważyć, że krajach, w których odsetek ten pozostał na niezmiennym poziomie indeks płatności nieznacznie poprawił się.

Liczną i zróżnicowaną grupę (trzecią), tworzą kraje, których indeks płatności w 2012 roku wskazuje na wysokie ryzyko (indeks 150-169 pkt), choć należy zauważyć, że w gronie tych państw znalazły się i te, które jeszcze w 2008 roku zaliczone zostałyby do grupy o średnim ryzyku płatności. Należą do nich: Irlandia (142 pkt), Holandia (149 pkt) i Łotwa (149 pkt). Ponadto grupę tę tworzą: Austria, Estonia, Belgia, Litwa, Wielka

Brytania, Słowacja, Polska i Włochy. Wszystkie kraje trzeciej grupy cechuje wzrost indeksu płatności w 2012 roku w stosunku do 2008 roku, w przedziale od 1 do 12 pkt oraz w zdecydowanej większości krajów (z wyjątkiem Austrii i Litwy) wzrost udziału należności spisanych w straty w odniesieniu do przychodów ogółem, przy czym największa skala tego wzrostu wystąpiła w Wielkiej Brytanii (1,6 p.p.), Irlandii (1,4 p.p.), na Łotwie (1,2 p.p.) i we Włoszech (1 p.p.). W krajach tych jednocześnie odnotowano największy wzrost indeksu płatności (odpowiednio o 10, 12, 11 i 6 pkt), co wskazuje na jego dużą korelację z utraconymi należnościami.

W zdecydowanej większości krajów trzeciej grupy w 2012 roku daje się również zauważyć skrócenie, we wszystkich sektorach, ustalonego terminu płatności, co może wskazywać na dyscyplinowanie dłużników. Wyjątkiem są Polska i Włochy, w których skrócenie terminu płatności nie dotyczyło sektora B2C, natomiast w pozostałych sektorach było ono wyraźne, zwłaszcza w Polsce (8-10 dni). Jednak zmiany (2012 rok w stosunku do 2008 roku) w faktycznych terminach płatności nie kreśliły już tak wyraźnej tendencji. W odniesieniu do sektora B2C wydłużanie faktycznych terminów płatności dotyczyło 6 krajów: Estonii, Holandii, Belgii, Litwy, Polski i Włoch. Były to jednak zmiany marginalne – 1-3 dniowe, z wyjątkiem Polski i Włoch, w których termin wydłużenia wynosił odpowiednio 7 i 18 dni. W pozostałych krajach grupy trzeciej, faktyczne terminy płatności uległy skróceniu, szczególnie wyraźnie w: Wielkiej Brytanii (10 dni), Irlandii (14 dni) i Austrii (15 dni). Wypadkową zmian w terminach ustalonych i faktycznych jest liczba dni opóźnienia w płatnościach. Należy podkreślić, że w 2012 roku w stosunku do 2008 roku w zdecydowanej większości krajów trzeciej grupy liczba dni opóźnienia w płatnościach wyraźnie zmniejszyła się. Tylko w Polsce, Włoszech i na Słowacji sytuacja kształtowała się odmiennie. W Polsce i we Włoszech, pomimo wyraźnego wydłużenia terminu ustalonego, faktyczny termin płatności także ulegał wydłużeniu, co może wskazywać na rosnące problemy sektora biznesu w wywiązywaniu się ze zobowiązań w stosunku do konsumentów.

W 2012 roku, w krajach trzeciej grupy, w sektorze B2B w ponad połowie krajów dominowało wydłużanie faktycznych terminów płatności, choć było ono nieznaczne – nie przekraczało kilku dni. Na tym tle wyróżniała się Polska i Wielka Brytania, w których terminy płatności w 2012 roku uległy skróceniu odpowiednio o 6 i 7 dni, choć należy podkreślić, że były one w tych krajach i w tym sektorze i tak relatywnie długie (ponad 40 dni). Dłuższe, faktyczne terminy płatności w 2012 roku w sektorze B2B wystąpiły ponadto we Włoszech (96 dni), Irlandii (66 dni), Belgii (54 dni), na Litwie (50 dni) i Słowacji (47 dni).

W krajach należących do trzeciej grupy, w sektorze administracji publicznej (PA) nie zarysowała się jednoznaczna tendencja w odniesieniu do ustalonych terminów płatności. W stosunku do 2008 roku następowało zarówno ich wydłużanie, jak i skracanie, choć należy zaznaczyć, że zmiany te miały wymiar kilkudniowy. W odniesieniu do faktycznych terminów płatności trudno też wskazać na jeden kierunek zmian. W 6 krajach wystąpiło bowiem skrócenie tych terminów o kilka dni, natomiast w krajach, w których terminy te wydłużyły się zmiany były bardziej widoczne. We Włoszech i tak długi termin płatności w 2008 roku – 135 dni został wydłużony do 180 dni, stąd opóźnienie w płatnościach z ponad 1 miesiąca w 2008 roku wzrosło do 3 miesięcy w 2012 roku. W Słowacji – faktyczny termin płatności wzrósł o 27 dni, powodując prawie miesięczne opóźnienie w płatnościach. Wydłużenie faktycznego

terminu płatności w sektorze PA wystąpiło ponadto w krajach nadbałtyckich: Litwie, Łotwie i Estonii.

Ostatnią, czwartą grupę krajów, o krytycznym poziomie ryzyka płatności (170-200 pkt) w 2012 roku, tworzą: Węgry, Hiszpania, Czechy, Cypr, Grecja i Portugalia. Należy podkreślić, że Węgry i Hiszpania w 2008 roku osiągały indeks płatności w granicach 160 pkt, co plasowało je wówczas w grupie krajów o wysokim ryzyku. We wszystkich krajach tej grupy wystąpił wzrost indeksu płatności, największy odnotowano w Grecji (o 16 pkt), Hiszpanii (o 11 pkt) oraz na Węgrzech (o 9 pkt). Ponadto, za wyjątkiem Czech, we wszystkich krajach wystąpił wzrost udziału należności straconych, przy czym największa skala tego wzrostu wystąpiła w Grecji, na Cyprze i Węgrzech (odpowiednio 3,7 p.p., 1,1 p.p. oraz 1,0 p.p.). W sektorze B2C we wszystkich krajach, z wyjątkiem Czech, charakterystyczne jest skrócenie w 2012 roku, w stosunku do 2008 roku, ustalonego terminu płatności, przy czym największe zaostrzenie warunków płatności wystąpiło w Grecji (20 dni) i na Cyprze (18 dni). W pozostałych krajach skrócenie terminu płatności było nieznaczne (1-4 dni). Faktyczne terminy płatności w tym sektorze uległy skróceniu w Grecji, na Cyprze i w Czechach, w pozostałych krajach nieznacznie wydłużyły się (4-8 dni), choć należy zaznaczyć, że we wszystkich krajach czwartej grupy były one i tak relatywnie długie – powyżej 1 miesiąca, a w Hiszpanii, Grecji Portugalii i na Cyprze – wynosiły około 2 miesięcy.

W sektorze B2B najbardziej znaczące zmiany w terminach płatności – ustalonym i faktycznym - dotyczyły Grecji, gdzie uległy one skróceniu – odpowiednio o 44 i 30 dni. W pozostałych krajach w 2012 roku zmiany w stosunku do 2008 roku były kilkudniowe i różnokierunkowe.

W 2012 roku w sektorze administracji publicznej (PA) zmiany (2012 rok w stosunku do 2008 roku) w ustalonych i faktycznych terminach płatności nie były znaczące, z wyjątkiem Hiszpanii i Grecji. W tych krajach nastąpiło znaczne skrócenie i tak długich ustalonych terminów płatności (odpowiednio z 103 do 80 dni oraz z 95 do 60 dni), czemu niestety nie towarzyszyło skrócenie faktycznych terminów płatności. Ostatecznie ukształtowały się one na poziomie 160 dni w Hiszpanii 139 dni w Grecji, co w konsekwencji wydłużyło liczbę dni opóźnienia w płatnościach o 39 i 52 dni.

Podsumowanie

Nieterminowe regulowanie płatności przez kontrahentów stanowi poważną przeszkodę w prowadzeniu działalności gospodarczej, powoduje bowiem pogorszenie płynności finansowej oraz utratę wiarygodności kredytowej zarówno przedsiębiorstw, jak i jednostek administracji publicznej.

Przeprowadzone w artykule analizy pozwoliły na sformułowanie następujących spostrzeżeń końcowych:

- Struktura terminowa należności w krajach Europy jest silnie zróżnicowana. Najkorzystniejszą strukturą należności, wyznaczoną przez udział należności regulowanych w terminie do 1 miesiąca, cechowały się kraje skandynawskie oraz Finlandia, Austria, Estonia, Niemcy, Islandia i Szwajcaria. Z kolei najgorsza „moralność płatnicza”, mierzona udziałem należności płatnych po 3 miesiącach, występowała w Hiszpanii, Portugalii, Włoszech, Grecji i na Cyprze.

- Kryzys gospodarczy w 2008 roku przyczynił się do pogorszenia struktury należności, zauważalnego zwłaszcza w 2009 roku, jednak nie można uznać tego za zjawisko powszechne i dotyczące wszystkich gospodarek. Wskazuje to, że „moralność płatnicza” jest uzależniona także od innych czynników, ich określenie wymagałoby przeprowadzenia szerszych badań.
- Kształtowanie się indeksu płatności wskazuje, że w 2012 roku w stosunku do 2008 roku ryzyko płatnicze w większości analizowanych krajów wzrosło. Wyjątkiem są Niemcy i Szwajcaria, w których indeks ten nieznacznie obniżył się, co wskazuje na zmniejszenie ryzyka płatności. Ponadto w Norwegii, w analizowanym przedziale czasowym, profil ryzyka pozostał niezmienny. Najniższe ryzyko, mierzone indeksem płatności, także dotyczyło krajów skandynawskich oraz Finlandii i Islandii. Z kolei krytyczny poziom ryzyka i jego duży wzrost w stosunku do 2008 roku wystąpił w Portugalii, Grecji oraz Hiszpanii, a więc w tych, które najbardziej odczuły skutki kryzysu finansowego.

Literatura

- T. Cicirko: Możliwości ograniczania zatorów płatniczych poprzez system podatkowy. Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej 272/2010, Zarządzanie i Marketing, z. 17.
- K. Czepukojć: Zatory płatnicze mogą prowadzić do upadłości, <http://www.prawo.egospodarka.pl/85186,Zatory-płatnicze-moga-prowadzic-do-upadlosci,1,82,1.html> [dostęp: 04.04.2014].
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/7/UE z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych.
- European Payment Index 2007, Intrum Justitia Sp. z o.o. 2007.
- European Payment Index 2008, Intrum Justitia Sp. z o.o. 2008.
- European Payment Index 2009, Intrum Justitia Sp. z o.o. 2009.
- European Payment Index 2010, Intrum Justitia Sp. z o.o. 2010.
- European Payment Index 2011, Intrum Justitia Sp. z o.o. 2011.
- European Payment Index 2012, Intrum Justitia Sp. z o.o. 2012.
- T. Starzyk: Moralność płatnicza na świecie, <http://www.dnb.com.pl/wiadomosci,290,moralnosc-płatnicza-na-swiecie,2012-05-31.aspx> [dostęp 17.06.2014].
- T. Starzyk: W Polsce poczekaś na zapłatę, Gazeta Bankowa 7-8/2012, s. 138-142.
- Wskaźnik ryzyka 2012 Polska, Intrum Justitia Sp. z o.o. 2012.
- D. Zawadzka: Regionalne ujęcie terminów wzajemnych rozliczeń przedsiębiorstw w Europie – analiza porównawcza, *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, 89/2011.
- H. Żukowska, M. Żukowski: Obrót bezgotówkowy w Polsce, Wyd. KUL, Lublin 2013.

Summary

The paper presents the results of the analysis of differentiated the structure and cycles of receivables by sector in selected European countries in 2007-2012. The analysis was based on data from the international credit reference agency reports Intrum Justitia - "European Payment Index". Studies have shown that the term structure of receivables in European countries varies greatly. The most favorable structure of receivables were characterized by the Scandinavian countries and Finland, Austria, Estonia, Germany, Iceland and Switzerland. On the other hand a significant share of receivables paid after 3 months occurred in Spain, Portugal, Italy, Greece and Cyprus. In 2012 compared to 2008, in most European countries, the risk of payment, as measured by the payment index, increased. The lowest risk of payment also include the Scandinavian countries and Finland

and Iceland. In turn, the critical level of risk and its large increase compared to 2008, occurred in Portugal, Greece and Spain, so those countries that are most affected by the financial crisis.

Key words: delays in payment, receivable cycles, payment index, Europe

Informacja o Autorach:

dr hab. Zbigniew Gołaś

dr Anna Bieniasz

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Wydział Ekonomiczno-Społeczny

ul. Wojska Polskiego 28

60-637 Poznań

e-mail: zbyszekg@up.poznan.pl

bieniasz@up.poznan.pl